

SOKO OD PALERMA

MARIJA R. BORDIN

Preveo
Branko Petrović

Laguna

Naslov originala

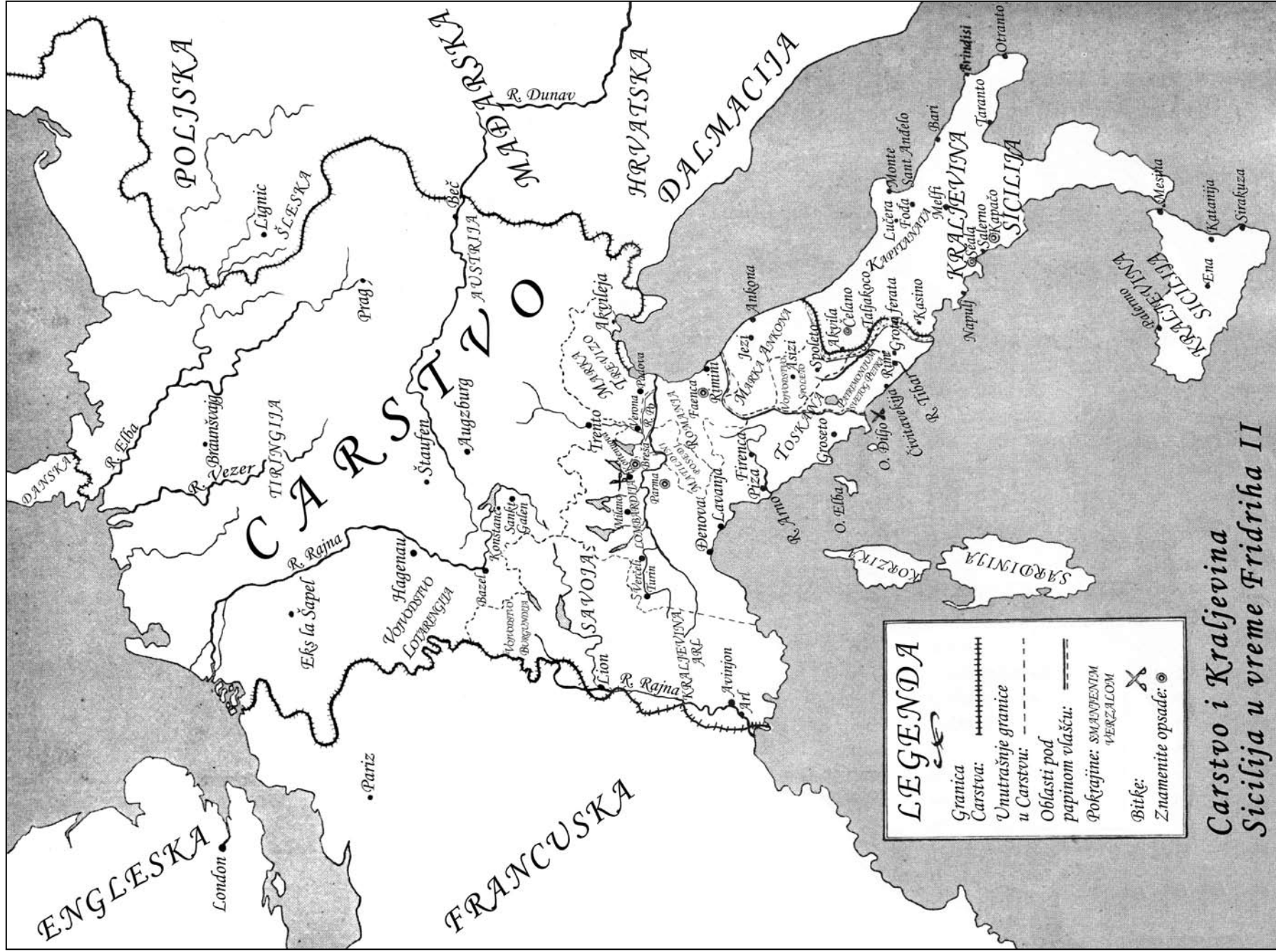
Maria R. Bordihn

THE FALCON OF PALERMO

Copyright © 2005 by Maria R. Bordihn

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Posvećeno Zeli,
s ljubavlju i zahvalnošću*

Carstvo i Kraljevina Sicilija u vreme Fridriha II

Zahvalnost

Zahvalna sam Harijeti Sutin, Kristoferu Maklauzu, D. L. Nelsonu, Libi Husemajer i Stjuartu Sandlanu na njihovoj dragocenoj pomoći.

Prolog

PALERMO, AVGUST 1194.

Krvnik zamahnu sekirom. Sečivo blesnu i besprekornim udarcem odrubi glavu. Iz trupa šiknu mlaz krvi, pa splasnu i pretvori se u potočić; krvnik obrisa sekiru krpom, a zatim poseže za glavom i izdiže je visoko pred narodom okupljenim na trgu ispred kraljevske palate. Danas se iz svetine ne prolomiše oduševljeni poklici. Narod je ćutke stajao na avgustovskoj pripeci, upiljen u leš srozan niz panj.

Car Hajnrih se udalji od prozora. „Taj krvnik vešto radi sekirom.“

Na užutelom licu Valtera od Paleara nazirala se ogorčenost. Možda sam, pomisli on, već sit Hajnrihovih postupaka. Pogubljenik nije bio zločinac, nego pripadnik sicilijanskog plemstva koji se pobunio protiv careve surove vladavine.

Hajnrih ponovo pogleda dole na trg. Narod se polako razilazio. On napući usne. „Šta misliš o toj rulji, Valtere?“

Kancelar zamišljeno pogleda svog novog gospodara. „Vaše veličanstvo“, reče, „moram Vam iskreno reći da Sicilijom ne možete vladati samo zastrašivanjem. Sicilijanci Vas još smatraju strancem. Ozlojeđeni su zbog povećanih poreza, nameta za brodogradnju, poseda koje ste dali svojim nemačkim baronima. Ako bi se puk ujedinio s plemstvom...“

„Do vraga, Valtere, Sicilija će kao deo Carstva biti veća nego ikada, veća nego pod Normanima. Biće mi žitnica, da mi hrani vojsku dok osvajam Vizantiju. Zamisli. Jedno carstvo, od Bosfora do Baltika.“

A u stanju je da to i postigne, preko volje priznade Valter. Otkad je krunisan za cara, Hajnrihova strahovlada je bila poslovična. Nadmašio je buntovne nemačke kneževe, kralja Francuske, čak i Ričarda Lavlje Srce. Neobičan čovek, taj nemački car koji se oženio njihovom kraljicom. Dvadeset devet mu je godina, ali izgleda mnogo stariji. Bradat, srednjeg rasta, mišićav, već duboko izbranog čela, čovek spartanskih nazora, ravnodušan prema vinu, ženama i bogatstvu. Njegova jedina strast je ambicija.

Hajnrih sede namrštenog lica. Obrisa znoj sa čela, pa upita: „Gde je pismo za caricu? Konstanca mora da odmah doputuje u Siciliju. Dodaj postskriptum da bez odlaganja dođe na jug. Kad mu se vrati kraljica, možda će tvoj narod postati pokorniji, pa ću moći da nastavim s gradnjom svoje flote, umesto da traćim vreme na izdajničke kurvine sinove kao što je onaj tamo.“ Pokaza glavom na trg. „Naročito ako dete bude muško. Inače, ne razumem zašto su Sicilijanci toliko odani Otvilima. Na kraju krajeva, i oni su donedavno bili stranci.“

Valter se zapilji u njega. „Ali, gospodaru, carica, u sadašnjem stanju, u svom uzrastu... Dok joj stigne Vaše pismo, već će biti septembar, možda i oktobar. Opasno je zimi putovati iz Nemačke preko Alpa. Rizikovali biste...“

Hajnrih odmahnu rukom na ovaj prigovor. „Konstanca je jaka kao bik. Normanka je to. Sam napiši dodatak. Hoću da se svi iznenade kad stigne ovamo.“

Valter klimnu glavom. Cena ostanka na vlasti jeste povinovanje carevoj volji. Umoči pero u mastilo, spreman da Hajnrihov grubi poziv prevede na gospodstven latinski. Nikako mu nije išlo u glavu da je ovaj surov čovek, koji vlada polovinom Evrope, sin prijaznoga i kulturnoga Barbarose. Sicilija ima tu nesreću da je poslednji Otvil žena. Istini za volju, i Otvili su, poput svih velikih dinastija, počeli kao pustolovi, ali kakvu kosmopolitsku kulturu su stvorili, kakvu trpeljivost su pokazivali prema svojim podanicima! Hajnrih

bi trebalo da primi k srcu njihov primer ako želi da Sicilijom vlada bez zlovoljnog otpora kakav su maločas videli.

Završivši postskriptum, Valter ga pročita Hajnrihu.

„Dobro“, odseče car. „Šalji odmah. Hoću da je ovde do Božića.“

JEZI, JADRANSKA MARKA, DECEMBAR 1194.

Na crvenim krovovima i na zidinama Jezija beleo se sneg oprašak. Na ovaj drugi dan Božića, varošani, umotani u ogrtače od domaćeg sukna, tiskali su se po uskim ulicama probijajući se ka trgu. Tamo su oko Berengarije, najcjenjenije primalje u Jeziju, bili načičkani zaneseni slušaoci. Ona zavrte glavom. „Kažem vam, bilo je užasno. Kako se, jadnica, borila, cvokoćući ceo dan i noć iako je imala četiri pokrivača! Dete nije htelo da izađe.“ Žene se naježiše pri pomisli na sopstveni neizdrživ bol, vrisku, krv i mnogu smrt porodilja.

„Nisam verovala da će preživeti u tom ledenom šatoru, pogotovo zato što je stara prvrotka, već joj je bezmalo četrdeset godina. O, silom smo joj sipale u grlo vruće vino s bunikom i pokušavale sve i svašta kako bismo joj pomogle da istisne dete. Povremeno bi joj vrištanje prelazilo u samrti muk. Samo bi ležala sklopljenih očiju. Zatim bi opet zaječala, a mi bismo hvalile Boga što je još živa. Obnoć smo poslale po saracenskog lekara.“

Stara primalja pljunu i priteže svoj tamni ogrtač. „Ali carica i mali princ su spaseni milošću Device, čiji sin se takođe rodio na Božić. Kažem vam...“

Zasviraše fanfare. Kroz svet na trgu zastruja žagor očekivanja.

„Isuse, ovo je zaista čudo, gledajte, eno je.“ Berengarija pokaza prstom ka biskupovoj palati preko puta trga, koja se izdizala nad velikim crveno-zelenim šatorom podignutim na pjaci. Kroz oblake se probijalo zimsko sunce, pozlaćujući pročelje zdanja. Iznad portala, otvorena lođa sa balustradom, na kojoj su bile izvešene tapiserije, bila je dupke puna sveštenika i dvorana što su se razmicali da naprave prolaz carici. Konstanca priđe ogradi. Imala je krznom postavljen plašt od modrog brokata. Njene plave plete-

nice ukrašene niskama bisera bile su joj smotane na glavi kako bi pridržavale krunu.

Razdragani varošani je burno pozdraviše. Konstanca diže ruku i nasmeši se. Samo njeno bledilo je odavalo koliko je iscrpljena. Okrenu se svojoj prijateljici Matildi od Spoleta. „Daj mi dete“, reče. Uze povijeno dete i diže ga uvis, pa iskonskim, neizmerno ljupkim pokretom, razgrnu plašt i prinese dete obnaženoj dojci. Mali princ poče da halapljivo sisa. Trgom se zaoriše oduševljeni povici. „Viva! Viva! Viva Costanza! Viva la figlia di Rugiero!“, klicali su, bacajući kape u vazduh i trupkajući nogama.

Dobro je, pomisli ona. Kao što joj je državnički instinkt naložio da se mora podvrgnuti porođaju u šatoru, pred plemstvom Jezija, kako bi ugušila glasine da joj je trudnoća lažna, tako je znala i da joj je za zakonitost njenoga sina potrebna saglasnost običnog naroda. A ovde, u Jadranskoj marki, koja razdvaja Siciliju od Carstva, kliču joj kao ćerci svoga oca, a ne kao Hajnrihovoј ženi.

Srce joj se ispuni ponosom i neizmernom ljubavlju prema ovom detetu, koje je toliko dugo čekala. Roditi prvo dete u četrdesetoj bilo je ravno čudu. Ona spusti pogled na dete, na njegovu paperjastu kestenjastu kosicu. Na dojci je osećala toplotu njegovog lišca. Fridrih od Sicilije... , prošapta, pijana od sreće. Najednom je obuze slabost. Oseti kako joj klecaju kolena; sve oko nje se zavrtne u kaleidoskopu oblika i boja. Zatetura se, pokušavajući da održi ravnotežu. Njene dvorkinje dojuriše da je pridrže i podigoše joj teški svečani plašt. Uzeše joj dete. Neko viknu: „Dajte nosila!“

Konstanca se pridrža za balustradu. „Ostavite me“, reče drhtavim glasom. Prikupivši poslednju snagu, ispravi ramena pod teškim plaštom. Visoko uzdignute glave, s jednom rukom na grlu, ona izađe iz lođe, a za njom i njena pratnja, s malim princem u Matildinom naručju. Iza nje zabrujaše zvona Jezija, proslavljajući znameniti događaj.

SPAVAĆU SOBU u biskupovoj palati osvetljavale su škiljave uljane svetiljke; na prozore su bile navučene debele grimizne zavese.

Matilda joj pruži kupu kuvanog vina. „Popij ovo, da se ugreješ i zaspiš.“

Sedeći u postelji, Konstanca je pijuckala vino, dok joj je Matilda nameštala jastuke iza leđa. Vruće, začinjeno vino grejalo joj je promrzlo i iznureno telo. Ona se osmehnu svojoj prijateljici. „Hvala ti.“

„Da sam te samo mogla poštediti ovog užasnog putovanja“, reče Matilda, sklanjajući pramen kose sa Konstancinog čela. „Hajnrihova sebičnost je mogla ubiti i tebe i dete.“

Konstanca se nasmeši. Matilda je retko davala oduška svojoj netrpeljivosti prema Hajnrihu. Sputavala joj je jezik činjenica da njen muž vlada Spoletom u Hajnrihovo ime. „Ne brini, to više nije važno. Dete je napredno, a ja sam živa. Idemo kući u Palermu.“

Ne odgovorivši joj, Matilda ćutke nastavi da presavija odevne predmete i odlaže stvari.

Konstanca ju je posmatrala kako hoda između otklopljenih putnih kovčega, vraćajući njeno prstenje, krunu i zlatnu ogrlicu s relikvijarom izrađenim u emalju i abonosni kovčežić za nakit. Draga Matilda, tako uviđavna, tako odana. Ni ona više nije mlada; mora da ima blizu pedeset godina. Kosa joj je prošarana sedinom, a pokreti su joj izgubili mladalačku gipkost. Kad su se, pre mnogo godina, upoznale u Nemačkoj, Matildina kosa je bila boje zrelog žita. Konstanca je tada bila srećna što je stekla prijateljicu. Konstancine usne se iskriviše u gorak osmeh kad se seti koliko je bila nesrećna kad je stigla u Nemačku kao Hajnrihova žena. Mrzela je promajne zamkove i duge, ledene zime, toliko drugačije od sunčane Sicilije njene mladosti. Čeznula je da se vrati na kosmopolitski dvor svoga oca u Palermu, s njegovim uglađenim hrišćanskim, jevrejskim i muslimanskim dvoranima i naučnicima. Nasuprot njima, nemački baroni su uglavnom bili nepismeni prostaci.

Jedini koji se razlikovao od njih bio je stari car Fridrih, Hajnrihov otac. Riđokos, riđobrad, istovremeno impozantne pojave i vesele naravi. Običan svet, koji ga je voleo, dao mu je nadimak „Barbarosa“, zbog njegove vatrenocrvene brade. Često ju je zasmijavao pričajući joj neverovatne priče na otmenom latinskom i uvek se prema njoj ophodio učtivo i ljubazno. Delimično, bez sumnje, i zato što ju je iskreno voleo.

Šta li bi on mislio o načinu na koji mu se rodio unuk? Konstanca zatvori oči i oseti kao da se ponovo trucka u kolima s kožnim arnjevima kojim je putovala iz Nemačke. Seti se kako ju je uhvatila panika kad je osetila porođajne bolove, nekoliko nedelja pre vremena. Hvala Bogu, već su bili blizu Jezija, čiji biskup joj se izjahao u susret. Umalo je ne nasmeja sećanje na to kako se dobri biskup zgranuo kad je odbila udobnost njegove palate i naredila da se njen veliki šator podigne na trgu. Između dubokih udisaja, očekujući nov talas bolova, prilično oštro je rekla biskupu da se naslednik Carstva mora roditi pred narodom.

Njen sinčić je imao ridastu kosu; da li će ličiti na staroga cara? Ili će se izmetnuti na oca? Hajnrih je ćutljiv i osoran, nije nasledio očevu vedru narav. Nikada ga nisam volela, pomisli Konstanca, čak mi se i ne dopada, ali dao mi je ono što sam oduvek želela: dete i naslednika sicilijanske krune. Poslužio je svrsi.

A ako joj se sin izmetne na njenog oca? Usne joj se izviše u osmeh. To bi bio najveći dar na svetu. Molim ti se, Gospode, neka bude otvilski kralj, a ne hoenštaufenski car. Sačuvaj mi ga, neka bude podalje od opasnog suparništva nemačke imperijalne politike. Mnogo je prepreka na putu Hajnrihove ambicije da mu sin bude izabran za sledećeg cara. S božjom pomoći, mogle bi biti nesavladive, čak i za Hajnriha.

Konstanca zevnu. Počeo je da deluje makov sok u vinu; osećala se umorno, tako umorno.

„Matilda, ja bih sad da spavam.“

Matilda priđe krevetu. „Idem da bacim pogled na mališu, pa se odmah vraćam da prespavam ovde. Lepo spavaj, najdraža.“ Ona usnama dotače Konstancin obraz i izađe, tiho zatvorivši vrata za sobom.

RIM, 1204.

Berard od Kastake nije voleo Rim, njegovu gužvu i trulež i iskvarenost papuskog dvora. Mladi, krupni biskup od Barija bio je pokisao i razdražen dok se, prateći zadihanog komornika, peo uz izlizane

stepenice pontifeksovog stana. U Rimu je zimska kiša već tri dana lila kao iz kabla. Ulice, koje su i po najboljem vremenu zakrčene i smrdljive, sada su bile preplavljene muljem i smećem iz zapušelih slivnika. Dok su stigli do Laterana, on i njegova pratnja bili su mokri do gole kože. Nije ga previše obradovao ponovni sastanak s papom. Iako je poštovao Inokentijeva načela i njegove preko potrebne reforme, njegova nemilosrdnost je uznemiravala Berarda. Papa ga je tek nedavno postavio za biskupa od Barija; zašto li ga sada poziva da dođe sa Jadrana, i to u doba koje je najgore za putovanje?

Stari komornik iskorači u stranu i pokloni se, propuštajući Berarda u papin kabinet. Iako je bilo tek rano popodne, prostoriju su osvetljavale visoke voštanice, bacajući senke na raskošne tapiserije i zastore. U kaminu u dnu sobe tinjala je vatra.

Papa, visok i svonjav, u purpurnoj odori, ustade. „A, Berarde, vidim da ti prija apulijski vazduh. Čujem da je stanovništvo Barija zadovoljno svojim novim pastiom.“

Berard pognu glavu. „To nije moja zasluga, Sveti oče; Barezi su fin svet. Love ribu, gaje masline i retko zgreše. Biće mi drago da ostarim u senci Svetog Nikole.“

„Nažalost, nećeš. Trebaš mi drugde.“ Pontifeks stavi ruku na Berardovo rame. „Dodelio sam ti nov položaj, sine moj. Postavljam te za nadbiskupa od Palerma. Bićeš najmlađi nadbiskup u Crkvi.“

Berard uzdahnu. Tek što se smestio u Bariju, daleko od spleta kurije. Nimalo ga nije privlačilo da bude najmlađi nadbiskup ako to znači da će se uplitati u sicilijanski problem. Nakratko je oklevao, a onda reče: „Vaša svetosti, ovo je potpuno neočekivano. Ja... ne znam šta da kažem.“

„Ne reci ništa. Uspostavio sam kakav-takav red na ostrvu, ali je tamošnje stanje još daleko od stabilnog. Mladi Fridrih je moj štićenik. Treba mi neko ko će štititi njegove interese i interes Crkve. Treba mi čovek od poverenja koji razume Sicilijance. Tvoja loza ima stare veze s normanskim plemstvom. Do kraljevog punoletstva bićeš član namesništva. A tvoja erudicija...“

„Vaša svetosti, nisam ja sposoban za tako što. Mladom kralju treba iskustvi, stariji, mudriji mentor.“

Papa odmahnu rukom. „Tvoja izvanredna erudicija čini te i te kako podobnim da nadgledaš obrazovanje mladoga kralja, koje je prilično zanemareno.“

Uvidevši da se ne može odupreti, Berard se pokloni. „Sveti oče, trudiću se da opravdam ogromno poverenje koje ste mi ukazali.“

Pontifeks se nasmeši. „Dobro. Kardinal Saveli, koji se upravo vratio iz Palerma, gde je na dužnosti legata, očekuje te u kancelariji. Polaziš za Palermo čim tvoj naslednik stigne u Bari. Referisaćeš meni lično, putem mesečnih izveštaja.“ Inokentije pruži ruku.

Berard poljubi Ribarev prsten i okrenu se da ode.

„Još nešto, Berarde...“

„Da, Vaša svetosti?“

„Pobrini se i za Fridrihovo versko obrazovanje.“ Oštro ga pogleda. „Na tom ostrvu ima previše tolerancije. Na svakom koraku su Saraceni, čak i na samom dvoru. Tvoj zadatak će biti da mladoga kralja zaštitiš od njihovog uticaja.“

„Daću sve od sebe, Vaša svetosti.“

Već se bilo smrklo kad je Berard s pratnjom najzad izašao iz Laterana. Pod svetlošću baklji, njihovi konji su bacali sablasne senke na opustele ulice. Iako je kiša stala, gusta magla je obavijala vlastelinske kuće, rošave od zuba vremena i zapuštenosti. Berard je bio duboko potišten. Posle dugog sastanka s kardinalom Savelijem, još manje ga je obradovala trnovita čast koju mu je Inokentije ukazao.

Moraće da povede svog kuvara; prema onome što je čuo o prilikama u Palermu, ko zna dokle su se srozali tamošnji kulinarski standardi.

ELEGANTNA PAPSKA GALIJA sekla je talase, pogonjena jakim severoistočnim vetrom.

Berard je stajao na palubi. Rukom zaklonivši oči od sunca, posmatrao je sve bližu obalu. Papstvo je godinama zaokupljeno

sicilijanskim problemom. Čitava južna Italija uvučena je u sukob; sicilijanska vlastela verna papi i kralju suprotstavljena je onima koji su se svrstali uz nemačke uzurpatore.

Stojeći na vetru, Berard je razmišljao o zloj sreći koja je pratila Siciliju od careve iznenadne smrti. Kraljica Konstanca je preuzela namesništvo i vladala sa sposobnošću iznenađujućom za ženu. Jedna od prvih odluka koju je donela bila je da se preseku sve veze s Carstvom i protera sva nemačka vlastela njenog muža. Međutim, posle tri godine je i sama umrla. Na samrtnom času je, u očajničkom pokušaju da spasi svoga malog sina, učinila Siciliju papskim feudom i odredila papu za namesnika do Fridrihovog punoletstva.

Uprkos tome, posle njene smrti su nemački baroni upali u zemlju. Jedan od njih, nekadašnji Hajnrihov bliski savetnik, ustvrdio je da je, prema carevom testamentu, zakoniti namesnik on, a ne papa. Četvorogodišnji kralj je postao njihov zarobljenik. Vladali su uz pomoć plaćenika i saučesništva množine normansko-sicilijanskog plemstva. Dete je ostalo u životu samo zato što je bilo potrebno uzurpatorima kako bi opravdali svoju vladavinu.

U svojoj borbi protiv zavojevača, papa Inokentije je upotrebio oprobana oruđa Crkve: izopštenje i pregovaranje. Valter od Paleara, biskup od Katanije, najzad je zarobio i poslednjeg uzurpatora. Ovaj moćni prelat, kancelar Sicilije još od vremena cara Hajnriha, nekoliko puta je menjao stranu; sada opet drži poluge moći, vladajući Sicilijom u ime maloletnoga kralja Hajnriha.

Berard uzdahnu. Valter od Paleara je jedini čovek sposoban da povрати oblasti koje su još pod vlašću pobunjenika. Izvesno je da ne voli da mu papski legat viri preko ramena. A i desetogodišnji Fridrih bi mogao predstavljati problem. Prema kardinalu Saveliju, dečak je tvrdoglav i neotesan. Zapušten je, a na preskok ga vaspitava jedan vremešni učitelj. Posle zarobljeničtva, Fridrihu je pušteno na volju. Govorkalo se kako mu dopuštaju da slobodno švrlja ulicama Palerma, gde se druži s prostim svetom. Berardu je bilo jasno da će se dečak usprotiviti kad mu se bude kazalo da njegovo ponašanje mora biti dostojno mladoga kralja.